

†5 Přeložte.

Filiolī, nēmō vōs sēdūcat. Quī facit iūstitiam, iūstus est: sicut et ille iūstus est. Quī facit peccātum, ex diabolō est: quoniam ab initiō diabolus peccat. In hōc appāruit Fīlius Deī, ut dissolvat opera diabolī. Omnis, quī nātus est ex Deō, peccātum nōn facit: quoniam sēmen ipsīus in eō manet, et nōn potest peccāre, quoniam ex Deō nātus est. In hōc manifestī sunt Filiī Deī, et filiī diabolī. Omnis, quī nōn est iūstus, nōn est ex Deō, et quī nōn dīligit frātre

6 Přeložte.

DĒ CERTĀMINIBUS OLYMPIĪS

Oenomaō, rēgī Pīsae, quae cīvitās ab Olympiā nōn longē abest, erat ūna filia eximiae pulchritūdinis, nōmine Hippodameia. Quam pater in mātirimōnium dare recūsāvit, quod ōrāculum ei datum erat, ut īnsidiās generī futūrī cavēret. Itaque quia ei erant equī ventō celeriōrēs, omnibus virīs, quī Hippodameiam uxōrem petīverant, imperābat, ut sēcum quadrigīs certārent, et ūnīcuique dīcēbat: „Sī mē vīceris, filiam meam in mātirimōnium dūcēs, sī victus eris, interficiēris.“ Omnēs autem, quī certāre audēbant, ab Oenomaō victī necātīque sunt. Postrēmō Pelops, filius Tantalī, rēgem illum dolō superāvit: Myrtillō enim, servō Oenomaī, persuāsit, ut clāvōs rotārum clam levāret. Hōc modō Oenomaus in certāmine dē currū cecidit et animam efflāvit. Pelops autem victor Hippodameiam sēcum abdūxit. In memoriam cuius victōriae Graecī postea certāmīna Olympia quīntō quōque annō parāvērunt.

Poznámky k textu:

Oenomaus – Oinomaos (král v Pise); **Pīsa** – město v Élidě, v jehož blízkosti se konaly olymp. hry; **fīlia eximiae pulchritūdinis** (genitiv vlastnosti) – dcera neobyčejné krásy – neobyčejně krásná dcera; **quam** – zde: a tu; **quod** – protože; **gener**, ī, m. – zeť; **quia** – protože; **sēcum** – zde: s ním; **quadrigīs certāre** – závodit na čtyřspřežení (vůz tažený čtyřmi koňmi); **in mātirimōnium dūcere** – vzít si za manželku; **postrēmō** – nakonec; **persuādeō**, ēre, suāsī, suāsum – přemlouvám; **levāre** – zde: uvolnit; **cadō**, ere, cecidī, cāsūrus – padám; **animam efflāre** – vypustit duši.

XIII

NEPRAVIDELNÁ, NEOSOBNÍ A NEÚPLNÁ SLOVESA

NEPRAVIDELNÁ SLOVESA

Kromě slovesa *esse* se k latinským nepravidelným slovesům řadí: *ferō, fīō, volō, nōlō, mālō, eō, dō, edō*.

• *ferō, ferre, tulī, lātum* – nesu

indikativ						konjunktiv			
préz.		impf.		fut. I		préz.		impf.	
akt.	pas.	akt.	pas.	akt.	pas.	akt.	pas.	akt.	pas.
<i>ferō</i>	<i>feror</i>	<i>ferēbam</i>	<i>ferēbar</i>	<i>feram</i>	<i>ferar</i>	<i>feram</i>	<i>ferar</i>	<i>ferrem</i>	<i>ferrer</i>
<i>fers</i>	<i>feris</i>	<i>ferēbās</i>	<i>ferēbāris</i>	<i>ferēs</i>	<i>ferēris</i>	<i>ferās</i>	<i>ferāris</i>	<i>ferrēs</i>	<i>ferrēris</i>
<i>fert</i>	<i>fertur</i>	<i>ferēbat</i>	<i>ferēbātur</i>	<i>feret</i>	<i>ferētur</i>	<i>ferat</i>	<i>ferātur</i>	<i>ferret</i>	<i>ferrētur</i>
<i>ferimus</i>	<i>ferimur</i>	<i>ferēbāmus</i>	<i>ferēbāmur</i>	<i>ferēmus</i>	<i>ferēmur</i>	<i>ferāmus</i>	<i>ferāmur</i>	<i>ferrēmus</i>	<i>ferrēmur</i>
<i>fertis</i>	<i>feriminī</i>	<i>ferēbātis</i>	<i>ferēbāminī</i>	<i>ferētis</i>	<i>ferēminī</i>	<i>ferātis</i>	<i>ferāminī</i>	<i>ferrētis</i>	<i>ferrēminī</i>
<i>ferunt</i>	<i>feruntur</i>	<i>ferēbant</i>	<i>ferēbantur</i>	<i>ferent</i>	<i>ferentur</i>	<i>ferant</i>	<i>ferantur</i>	<i>ferrent</i>	<i>ferrentur</i>

infinitiv préz.		imperativ I		imperativ II		participium préz. akt.	
akt.	pas.	<i>fer!</i>	<i>ferite!</i>	<i>fertō!</i>	<i>fertōte!</i>	<i>ferēns, ferentis</i>	
<i>ferre</i>	<i>ferrī</i>			<i>fertō!</i>	<i>feruntō!</i>		

Tvary odvozené od perfektního kmene *tul-* a supinového kmene *lāt-* se již tvoří pravidelně.

Sloveso *ferō* se vyskytuje v mnoha odvozeninách, u některých zůstává předpona ve všech tvarech nezměněna (*trānsferō* – přenáším, *referō* – oznamuji, *praeferō* – dávám přednost aj.), u jiných podléhá předpona hláskovým změnám:

offerō, offerre, obtulī, oblātum – nabízím, obětuji;
cōnferō, cōnferre, contulī, collātum – snáším, shromažďuji;
auferō, auferre, abstulī, ablātum – odnáším;
diffērō, differre, distulī, dīlātum – odkládám; liším se (nemá pf. a sup.);
afferō, afferre, attulī, allātum – přináším;
trānsferō, trānsferre, trānstulī, trānslātum – přenáším;
praeferō, praeferre, praetulī, praelātum – dávám přednost;
referō, referre, rettulī, relātum – oznamuji, (nesu zpět);
īnferō, īnferre, īntulī, īnlātum – vnáším.

• *fīō, fierī, factus sum* – stávám se

indikativ			konjunktiv				
préz.	impf.	fut. I	préz.	impf.	inf. préz.	imperativ I	imperativ II
<i>fīō</i>	<i>fīēbam</i>	<i>fīam</i>	<i>fīam</i>	<i>fierem</i>	<i>fieri</i>	<i>fī!</i>	<i>fītō!</i>
<i>fīs</i>	<i>fīēbās</i>	<i>fīēs</i>	<i>fīās</i>	<i>fierēs</i>			
<i>fīt</i>	<i>fīēbat</i>	<i>fīet</i>	<i>fīat</i>	<i>fieret</i>			
<i>fīmus</i>	<i>fīēbāmus</i>	<i>fīēmus</i>	<i>fīāmus</i>	<i>fierēmus</i>		<i>fīte!</i>	
<i>fītis</i>	<i>fīēbātis</i>	<i>fīētis</i>	<i>fīātis</i>	<i>fierētis</i>			
<i>fīunt</i>	<i>fīēbant</i>	<i>fīent</i>	<i>fīant</i>	<i>fierent</i>			

Tvary perfektního systému⁴⁴ (ind. pf. *factus sum, factus es, ...*) se tvoří zcela pravidelně.

Kromě významu stávat se, nastávat, dít se, vznikat je sloveso fieri často užito místo slovesa esse ve významu být.

- *volō, velle, voluī – chci*

indikativ			konjunktiv			
préz.	impf.	fut. I	préz.	impf.	inf. prez.	participium prez. akt.
volō	volēbam	volam	velim	vellem	velle	volēns, volentis
vīs	volēbās	volēs	vēlīs	vellēs		
vult	volēbat	volet	velit	vellet		
volumus	volēbāmus	volēmus	velīmus	vellēmus		
vultis	volēbātis	volētis	vēlītis	vellētis		
volunt	volēbant	volent	velint	vellent		

- *nōlō,⁴⁵ nōlle, nōluī – nechci*

indikativ			konjunktiv				
préz.	impf.	fut. I	préz.	impf.	inf. préz.	imperativ I	imperativ II
<i>nōlō</i>	<i>nōlēbam</i>	<i>nōlam</i>	<i>nōlim</i>	<i>nōllem</i>	<i>nōlle</i>	<i>nōlī!</i>	<i>nōlītō!</i> <i>nōlītō!</i>
<i>nōn vīs</i>	<i>nōlēbās</i>	<i>nōlēs</i>	<i>nōlīs</i>	<i>nōllēs</i>			
<i>nōn vult</i>	<i>nōlēbat</i>	<i>nōlet</i>	<i>nōlit</i>	<i>nōllet</i>			
<i>nolumus</i>	<i>nōlēbāmus</i>	<i>nōlēmus</i>	<i>nōlīmus</i>	<i>nōllēmus</i>		<i>nōlīte!</i>	<i>nōlītōte!</i> <i>nōluntō!</i>
<i>nōn vultis</i>	<i>nōlēbātis</i>	<i>nōlētis</i>	<i>nōlītis</i>	<i>nōllētis</i>			
<i>nōlunt</i>	<i>nōlēbant</i>	<i>nōlent</i>	<i>nōlint</i>	<i>nōllent</i>			
participium préz. akt.							
<i>nōlēns, nōlentis</i>							

- *mālō,⁴⁶ mälle, māluī – raději chci*

indikativ			konjunktiv			
préz.	impf.	fut. I	préz.	impf.	inf. prez.	participium prez. akt.
mālō	mālēbam	mālam	mālim	māllem	mälle	mālēns, mālentis
māvīs	mālēbās	mālēs	mālīs	māllēs		
māvult	mālēbat	mālet	mālit	māllet		
mālumus	mālēbāmus	mālēmus	mālīmus	māllēmus		
māvultis	mālēbātis	mālētis	mālītis	māllētis		
mālunt	mālēbant	mālent	mālint	māllent		

Tvary perfektního systému sloves *velle, nōlle, mälle* (ind. pf. *voluī, voluistī, ...*) se tvoří zcela pravidelně.

V hovorové latině se mohou objevit tvary *sīs – sī vīs* (chceš-li), *sultis – sī vultis* (chcete-li).

⁴⁴ Perfektum factus sum je i pasivním perfektem slovesa facere: factum est – stalo se i bylo učiněno.

⁴⁵ Vzniklo z *ne-volō.

⁴⁶ Vzniklo nejspíše z magis volō.

- *eō, īre, iī, itum – jdu*

indikativ			konjunktiv		indikativ			konjunktiv		
préz.	impf.	fut. I	préz.	impf.	pf.	plpf.	fut. II	pf.	plpf.	inf. pf.
eō	ībam	ībō	eam	īrem	iī	ieram	ierō	ierim	īssēm	īsse
īs	ībās	ībīs	eās	īrēs	īstī	ierās	ierīs	ieris	īssēs	
it	ībat	ībit	eat	īret	iit	ierat	ierit	ierit	īssēt	
īmus	ībāmus	ībimus	eāmus	īrēmus	iimus	ierāmus	ierimus	ierimus	īssēmus	
ītis	ībātis	ībītis	eātis	īrētis	īstis	ierātis	ieritis	ieritis	īssētis	
eunt	ībant	ībunt	eant	īrent	īerunt	ierant	ierint	ierint	īssēt	
inf. prez.		imperativ I		imperativ II		participium prez. akt.				
īre		ī!		īte!		ītō! ītō!		ītōte! euntō!		

V indikativu perfekta se v 1. os. sg. objevuje vedle tvaru *-ī* i tvar *-īvī*.

V systému perfektním se skupina *ī-* (*ii-*) stahuje před *-s-* v *ī-*: *īistī* → *īstī*, *īissem* → *īssem*.

Toto sloveso se objevuje rovněž v mnoha odvozeninách, nejčastěji:

abeō, abīre, abiī, abitum – odcházím;
adeō, adīre, adiī, aditum – přicházím;
exeō, exīre, exiī, exitum – vycházím;
redeō, redīre, rediī, reditum – vracím se;
pereō, perīre, periī, peritum – hynu, jsem huben;
trānseō, trānsīre, trānsiī, trānsitum – jdu kolem, mímím, přecházím;
subeō, subīre, subiī, subitum – podstupuji, беру na sebe;
intereō, interīre, interiī, interitūrus – zanikám, hynu;
praetereō, praeterīre, praeteriī, praeteritum – pomímím, přecházím, jdu kolem.

Pasivní tvary se vyskytují jen ve 3. os. sg.: *ītur* – jde se; *ībitur* – půjde se; *ībātur* – šlo se; *itum est* – (při)šlo se.

Podle tohoto slovesa se časují ještě *queō* – mohu a *nequeō* – nemohu, netvoří však všechny tvary.

- *dō, dare, dedī, datum – dávám*

indikativ						konjunktiv			
préz.		impf.		fut. I		préz.		impf.	
akt.	pas.	akt.	pas.	akt.	pas.	akt.	pas.	akt.	pas.
dō	dor	dabam	dabar	dabō	dabor	dem	der	darem	darer
dās	daris	dabās	dabāris	dabis	daberis	dēs	dēris	darēs	darēris
dat	datur	dabat	dabātur	dabit	dabitur	det	dētur	daret	darētur
damus	damur	dabāmus	dabāmur	dabimus	dabimur	dēmus	dēmur	darēmus	darēmur
datis	daminī	dabātis	dabāminī	dabitis	dabiminī	dētis	dēminī	darētis	darēminī
dant	dantur	dabant	dabantur	dabunt	dabuntur	dent	dentur	darent	darentur

infinitiv préz.		imperativ I		imperativ II		participium préz. akt.	
akt.	pas.	dā!		datō!	datōte!	dāns, dantis	
dare	darī	dāte!		datō!	dantō!		

V přítomném systému se časuje podle 1. konjugace, ale kmenové *a* je většinou krátké. Tvary kmene perfektního a supinového jsou zcela pravidelné. Podle slovesa *dare* se časuje jen jeho odvozenina *circumdō*, *dare*, *dedī*, *datum* – obklopuji, obkličuji; ostatní odvozeniny se časují podle 3. konjugace a neřadíme je mezi nepravidelná slovesa. Nejčastější jsou:

condō, *condere*, *condidī*, *conditum* – zakládám;
crēdō, *crēdere*, *crēdidī*, *crēditum* – věřím;
prōdō, *prōdere*, *prōdidī*, *prōditum* – zrazuji;
trādō, *trādere*, *trādidī*, *trāditum* – předávám;
reddō, *reddere*, *reddidī*, *redditum* – vracím;
perdō, *perdere*, *perdidī*, *perditum* – ničím;
dēdō, *dēdere*, *dēdidī*, *dēditum* – věnuji;
ēdō, *ēdere*, *ēdidī*, *editum* – vydávám.

- *edō*, *esse* (*edere*), *edī*, *esum* – jím

indikativ			konjunktiv				
préz.	impf.	fut. I	préz.	impf.	inf. préz.	imperativ I	imperativ II
<i>edō</i>	<i>edēbam</i>	<i>edam</i>	<i>edim</i>	<i>ēssem</i>	<i>esse</i>		
<i>ēs</i>	<i>edēbās</i>	<i>edēs</i>	<i>edis</i>	<i>ēsēs</i>		<i>ēs!</i>	<i>ēstō!</i>
<i>ēst</i>	<i>edēbat</i>	<i>edet</i>	<i>edit</i>	<i>ēsset</i>			<i>ēstō!</i>
<i>edimus</i>	<i>edēbāmus</i>	<i>edēmus</i>	<i>edīmus</i>	<i>ēssemus</i>			
<i>ēstis</i>	<i>edēbātis</i>	<i>edētis</i>	<i>editis</i>	<i>ēssetis</i>		<i>ēste!</i>	<i>ēstōte!</i>
<i>edunt</i>	<i>edēbant</i>	<i>edent</i>	<i>edint</i>	<i>ēsset</i>			<i>eduntō!</i>
participium préz. akt.							
<i>edēns</i> , <i>edentis</i>							

Z pasivních tvarů je odchýlná jen 3. os. sg. ind. préz. *ēstur*.

Edere je ve Vulgátě nahrazováno slovesem *mandūcāre*, udržuje se však ve složeninách (*comedō*, *ere*, *edī*, *esum* – sníst, strávit).

NEOSOBNÍ SLOVESA

Vyskytují se jen ve 3. os. sg. a v infinitivu.

Patří sem:

- slovesa označující přírodní jevy, např.: *pluit* – prší; *ningit* – sněží; *grandinat* – padají kroupy; *tonat* – hřmí; *fulminat* (*fulgurat*) – blýská se; *advesperāscit* – šedí se; *lūcet* (*lūcescit*) – svítá aj.

- slovesa vyjadřující duševní stavy, např.: *miseret mē* – je mi líto; *pudet mē* – stydím se; *paenitet mē* – mrzí mě, je mi líto; *piget mē* – je mi líto, mrzí mě; *taedet mē* – hnusí se mi aj.

Případný rozkaz / zákaz se vyjadřuje konjunktivem: *Pudeat tē!* – Styď se!

Tato slovesa mají druhý předmět v genitivu:

Pudet mē factī meī. – Stydím se za svůj čin.

Taedet mē avāritiae tuae. – Hnusí se mi tvá lakota.

- slovesa označující pojmy možnosti, nutnosti, slušnosti, např.: *licet* – je dovoleno; *oportet* – je třeba, je slušno; (*dē*)*decet* – (ne)sluší se; *libet* – líbí se (srovnatelné s českým „je líbo“) aj.

- slovesa úplná, jejichž 3. os. sg. se však užívá ve zvláštním významu a má platnost neosobní, např.: *fit*, *accidit*, *evenit*, *contingit* – stává se, přihází se; *cōstat* – je známo; *appāret*, *patet* – je zřejmé, jasné; *fugit* (*mē*), *fallit* (*mē*) – je (mi) tajno, neznámo aj.

NEÚPLNÁ SLOVESA

Užívají se jen v některých časech, způsobech nebo osobách.

Nejčastější jsou:

coepī (*coepisse*) – začal jsem;

aiō (*ait*, *aiunt*) – pravím, tvrdím;

inquam (*inquit*, *inquiunt*) – dím, říkám; objevuje se často jako vsuvka v přímé řeči:

„Haec,“ *inquit*, „ā mē beneficia habētis.“ – „Tato,“ *pravi*, „dobrodiní máte ode mě.“

quaesō, *quaesumus* – prosím, prosíme.

(*h*)*avē*, (*h*)*avēte* – buď zdrav (vítán), buďte zdraví (vítáni);

salvē, *salvēte* – buď zdrav, buďte zdraví;

valē, *valēte* – buď zdrav, sbohem.

Stav přítomný vzešlý z děje minulého (srv. řecké perfektum) vyjadřují slovesa, která vytvářejí pouze tvary perfektního systému. Jsou to:

meminī, *meminisse* – pamatuji se, jsem pamětliv;

nōvī, *nōvisse* – znám;

odī, *odisse* – nenávidím.

CVIČENÍ

1. Nihil sine causā factum est neque fierī potest.
2. Nōn rēctē facis, sī vīs vitia tua excūsāre.
3. Idem velle et idem nōlle, ea dēmum fīrma amīcītia est.
4. Mundus vult dēcipī, ergō dēcipiātur.
5. Quod tibi fierī nōn vīs, alterī nē faciās (fēceris).
6. Nihil difficile volentī.
7. Rōmānīs erat prōverbium: Sī vīs pācem, parā bellum.
8. Incidit in Scyllām, quī vult vitāre Charýbdim.
9. Timeō Danaōs et dōna ferentēs.
10. Catō senātuī persuādēre solēbat, nē pāx cum Carthāginiēnsibus fieret.
11. Sī coepistī tē ipsum cognōscere, sapiēns fīs.
12. Animus meminit⁴⁷ praeteritōrum, praesentia cernit, futūra prōvidet.
13. Dúlcia nōn nōvīt, quī nōn gustāvit amāra.

1. Ecce ancilla Dominī, fiat mihi secundum verbum tuum.
2. Sequar tē, quōcumque ieris.
3. Sī filius Deī es, dīc, ut lapidēs istī pānēs fiant.
4. Pater, sī fierī potest, trānseat ā mē calix iste.
5. Nōn vult Dominus mortem peccātōris, sed ut convertātur et vīvat.
6. Nam quī volunt dīvitēs fierī, incidunt in tentātiōnem.
7. Et vēnit ad Iēsum leprōsus dēprecāns eum et genū flectēns et dīcēns ei: Sī vīs, potes mē mundāre.
8. Omnia per ipsum facta sunt et sine ipsō factum est nihil, quod factum est.
9. Hoc autem factum est, ut implērētur, quod dictum est per prophētā dīcentem ...
10. Quīcumque voluerit fierī maior inter vōs, erit vester minister et quīcumque voluerit in vōbīs prīmus esse, erit omnium servus.
11. Sī mānseritis in mē et verba mea in vōbīs mānserint, quodcumque volueritis, petite, et fiet vōbīs.
12. Quī enim habet, dabitur illī, et quī nōn habet, etiam quod habet, auferētur ab illō.
13. Pilātus dīxit ad illōs: Obtulistis mihi hunc hominem quasi āvertentem et ecce ego cōram vōbīs interrogāns nūllam causam invēnī in homine istō ex hīs, in quibus eum accūsātis.
14. Vidēte, nē turbēminī, oportet enim fierī, sed nōndum est fīnis.

genū flectere – pokleknout

āvertō, ere, vertī, versum – zde: podvracím

⁴⁷ Latinská slovesa pamatování, vzpomínání a zapomínání mají často předmět v genitivu.

TEXT K PŘEKLADU

LAZAR ET DĪVES

Dīves mortuus erat et portābātur ab angelīs in sinum Abrahae, mortuus erat autem et dīves ac sepultus est. Et in īfernō ēlevāns oculōs suōs dē tormentīs vidēbat Abraham ā longē et Lazarum in sinū eius. Et ipse clāmāns dīxit: „Pater Abraham, miserēre mē et mitte Lazarum, ut intingat extrēmum dīgītī suī in aquam, ut refrīgeret linguam meam, quia crucior in hāc flammā.“ At dīxit Abraham: Fīlī, recordāre, quia recēpistī bona tua in vītā tuā, et Lazarus similiter mala. Nunc autem hic cōnsōlātur, tū vērō cruciāris.“

Et inter nōs et vōs chaos magnum firmātum est, ut hī, quī volunt hinc trānsīre ad vōs, nōn possint, neque inde ad nōs trānsmeāre.

Et ait dīves: „Rogō ergō tē, Pater, ut mittās eum in domum patris mē – habeō enim quīnque frātrēs – ut testētur illīs, nē et ipsī veniant in locum hunc tormentōrum.“

Ait autem Abraham: „Habent Mōysen et Prophētās, audiant illōs.“

At ille dīxit: „Nōn, Pater Abraham, sed sī quis ex mortuīs ierit ad eōs, paenitentiam agent.“

Ait autem illī: „Sī Mōysen et Prophētās nōn audiunt, neque sī quis ex mortuīs resurrēxerit, crēdent.“

Poznámky k textu:

sinus, *ūs*, m. – náručí, klín; *extrēmum dīgītī* – špička prstu; *chaos*, n. – propast; *trānsmeō, āre* – procházím.